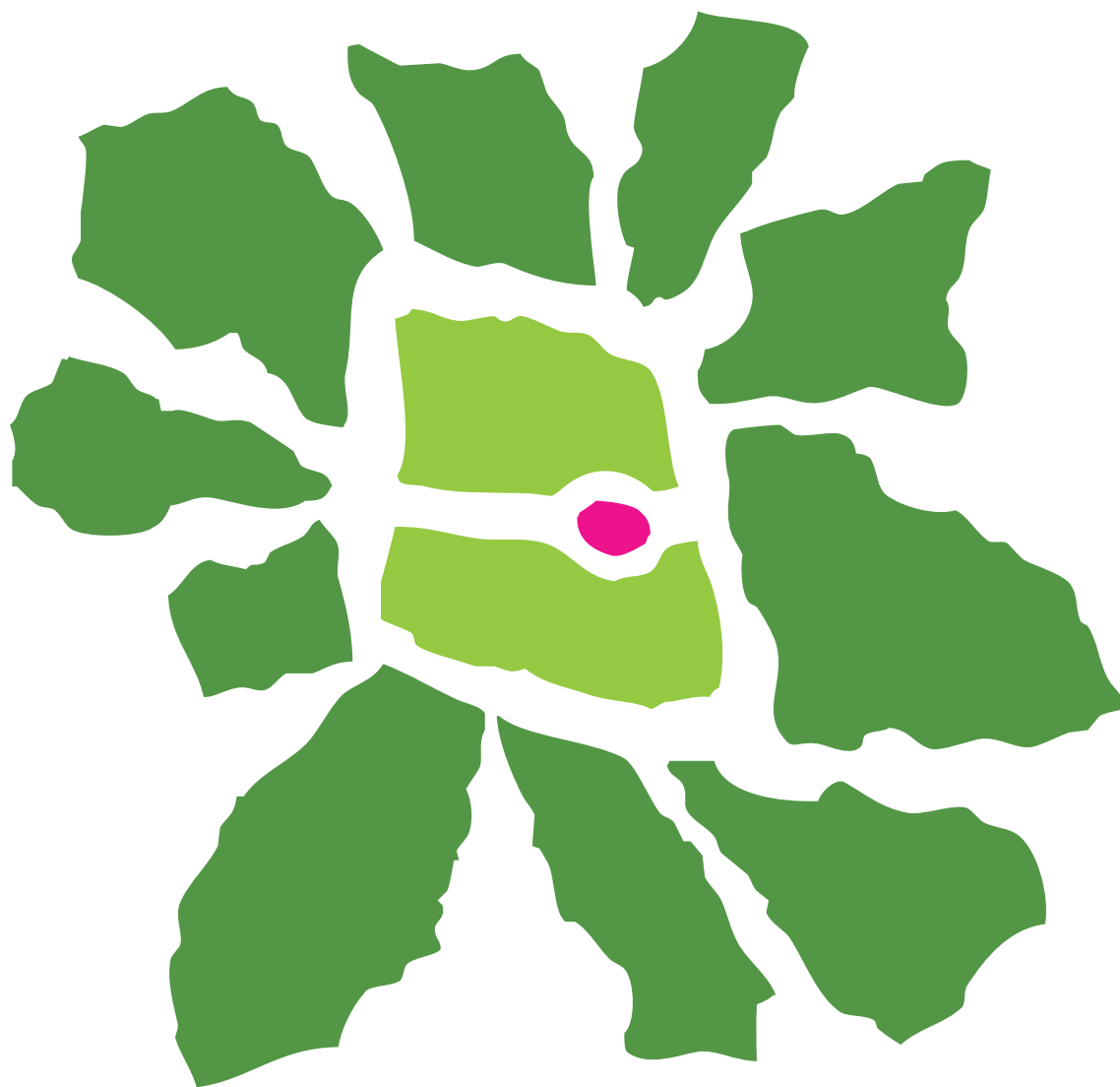

nieuw atlantis 2014 - 2018

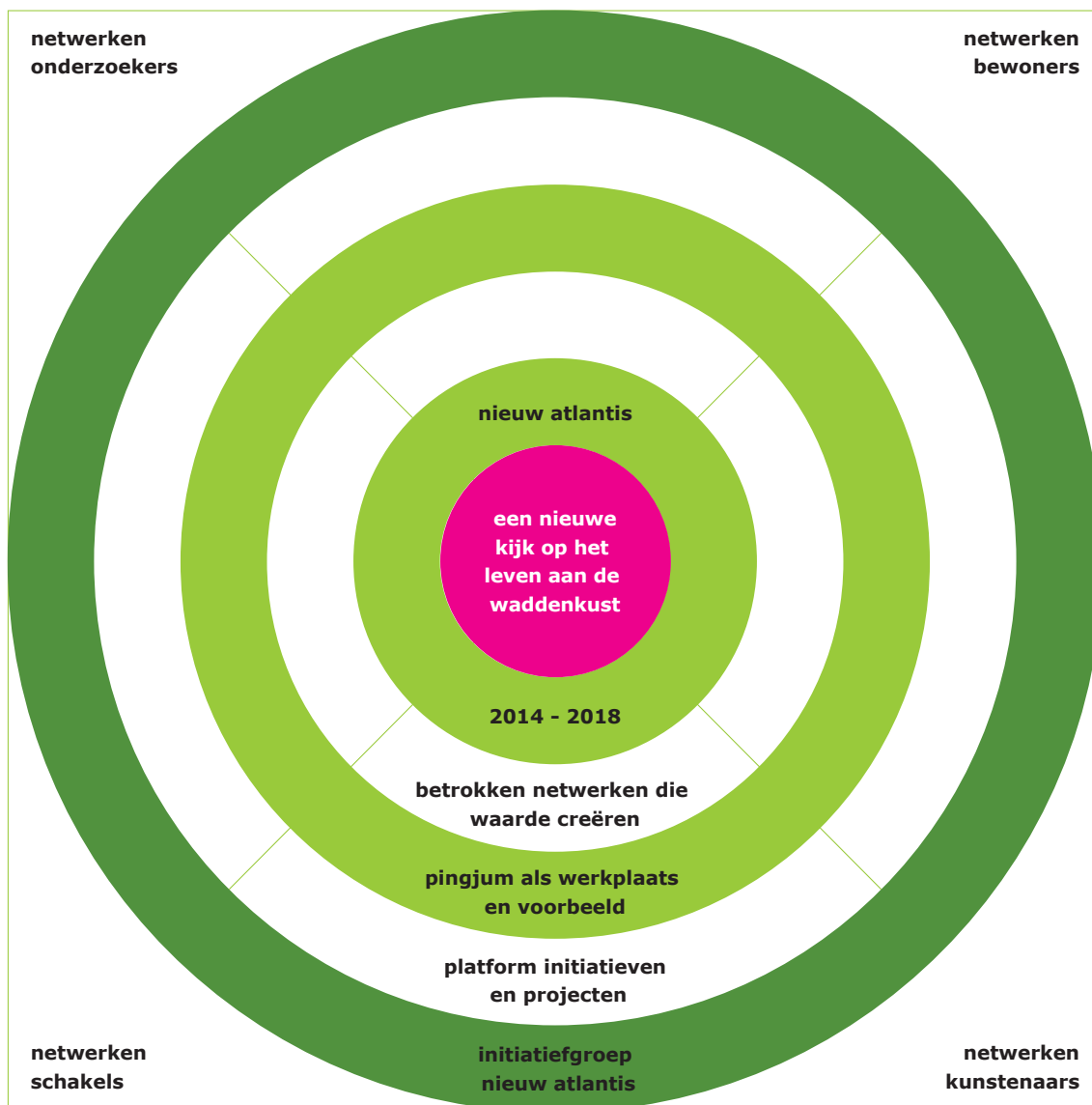
een nieuwe kijk op leven aan de waddenkust

een initiatief van de Stichting Theamus Pingjum, maart 2014

nieuw atlantis 2014 - 2018

een nieuwe kijk op leven aan de waddenkust

Gegevens nieuw atlantis 2014-2018

Initiatief Nieuw Atlantis 2014-2018

Thema Een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust

Locatie Pingjum 'dorp van de verbeelding' als werkplaats en voorbeeld

Gebied Waddenkust

Looptijd Juli 2014-december 2018

Doel Concept voor versterken lokale gemeenschappen aan de Waddenkust

Werkwijze Inspirerend organiseren van samenleven in interactie met netwerken

Netwerken Bewoners, kunstenaars, onderzoekers en schakels

Initiatiefgroep Gerda Holzhaus, Bob Driessen, Willem Wessels en Anne-Marie Poorthuis

Website www.nieuwatlantis.com

Organisatie Stichting Theamus

Adres Molenlaan 32

Plaats 8749GP Pingjum

KvK-nummer 41206455

BTWnummer 008638512B01

Bank NL 59 TRIO 0254521835

Bestuur Anne-Marie Poorthuis (voorzitter) en Peter Bijker (secretaris)

Email info@theamus.nl, info@nieuwatlantis.com

Telefoon 0517-579607

Datum Maart 2014

Colofon

Foto's Het Wadatelier, Tini Hofstra,

Stills Jan Kruidhof, Gert Jaap Wiegers

Grafisch ontwerp Frans Schupp

Tekst Anne-Marie Poorthuis, Gerda Holzhaus

inhoud

Inleiding	5
Nieuw Atlantis	5
Een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust	5
De initiatiefnemers van Nieuw Atlantis	6
Een voorbeeld	6
Nieuw Atlantis in (inter)actie	7
Van initiatief naar concept Nieuw Atlantis	8
De organisatie van Nieuw Atlantis	8
Pingjum als werkplaats en voorbeeld	10
 De netwerken	 11
Netwerk van bewoners	11
Netwerk van kunstenaars	11
Netwerk van onderzoekers	12
Netwerk van schakels	12
 Interactief platform voor initiatieven en projecten	 14
Interactiemiddelen van Nieuw Atlantis	14
Uitwisseling en onderzoek op Waddewyn	14
Voorstellingen en kunstwerken voor een breder publiek	16
Overzicht en verzameling in de tijd	19
Praktische communicatie en concept	22
 De initiatiefgroep	 23
Artistiek ontwerp, programmering interacties en zichtbaarheid	23
Netwerkfinanciering Nieuw Atlantis	23
Netwerkonderzoek concept Nieuw Atlantis	24
Het verder brengen van het concept in de kernen aan de Waddenkust	24
De personen achter de initiatiefgroep	24

nieuw atlantis 2014-2018

Nieuw Atlantis ontwikkelt zich. Wat drie jaar geleden is gestart als een kleine werkplaats, ontwikkelt zich thans tot een uitnodigend en interactief platform voor betrokken bewoners, kunstenaars, onderzoekers en schakels, die zich laten inspireren door een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust en cross-overs realiseren in initiatieven en projecten. Vanuit Pingjum in de Lytse Bouhoeke (Fryslân) als werkplaats waar Nieuw Atlantis is gehuisvest en bouwt aan het dorp van de verbeelding, breiden de contacten langs de Waddenkust zich uit. Grote kracht van Nieuw Atlantis is zichtbaar maken en speciaal de inzet van kunstenaars en onderzoekers die meebouwen aan (samen)leven langs de Waddenkust in verbinding met bewoners. Een brede initiatiefgroep gaat Nieuw Atlantis in de periode 2014-2018 verder organiseren en borgen als een overdraagbaar concept voor het versterken van lokale gemeenschappen in een inspirerende regio. Een concept dat past bij de maatschappelijke opgaven waar gemeenten en provincies nu voor staan, dat begint bij de eigen kracht van de verschillende kernen en verbindt door de gezamenlijke ontwikkeling van een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust die zowel de eigen bewoners van de verschillende dorpen en steden als gasten, zoals natuur- en cultuurtoeristen, blijft inspireren.

inleiding

Nieuw Atlantis

Ooit was er Atlantis, een continent in het zuiden van de Atlantische Oceaan, waarvan men geloofde dat er een hoge beschaving was geweest. Waarschijnlijk ging het ten onder aan natuurkrachten, zoals vulkanische uitbarstingen. Of het nu wel of niet heeft bestaan: 'Nieuw Atlantis' staat voor de uitnodiging om met de speelse blik van een kunstenaar, vanuit de onderzoekende blik van de wetenschapper en de betrokken inzet van de bewoner en schakels aan de Waddenkust te kijken naar de Waddenkust als een geografisch gebied en een leefomgeving die bedreigd worden door de zee. Dit gebied is zo belangrijk voor alle bewoners die er leven, dat ze alles op alles zullen zetten om het gebied te behouden en zijn specifieke cultuur levend te houden. Nieuw Atlantis organiseert met dit initiatief de aandacht voor het gebied en nodigt iedereen uit om een *nieuwe kijk op leven aan de waddenkust* te ontwikkelen en de kenmerkende onderdelen van de Waddencultuur op te tekenen en in beeld vast te leggen.

Een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust

Mens en landschap zijn aan de Waddenkust zichtbaar verbonden. Kenmerkend voor de Waddenkust is het getijdenlandschap. Een uniek natuurgebied en een kwetsbaar landschap, voortdurend in beweging. De Waddenkust staat – in al haar kwetsbaarheid – symbool voor milieu en kustbescherming, maar ook voor verandering. Wat als het land wordt overspoeld door de zee? Hoe hebben mensen langs de Waddenkust geleefd en overleefd? Verleden, heden en toekomst inspireren een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust. Wat zeggen de plek waar we wonen en het landschap waarin we wonen?

Wat willen we behouden, waar passen we ons aan en wat willen we ontwikkelen? Hoe gaan we de toekomst tegemoet? En wie zijn daarbij betrokken? Bewust en onbewust is het leven aan de Waddenkust een voortdurende inspiratiebron voor de mensen die er leven en werken. Van oudsher hebben kunstenaars hierbij een interessante rol vervuld doordat zij het leven aan de Waddenkust op verrassende en aantrekkelijke wijze verbeelden, kritisch bevragen, volgen en stimuleren. Deze rol van de kunst krijgt inmiddels ook wetenschappelijk aandacht.

Nieuw Atlantis gaat nog een stap verder en nodigt bewoners, kunstenaars, onderzoekers en schakels uit om in wisselwerking met elkaar een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust te ontwikkelen, de eigen rol daarin expliciet te maken en samen de lokale gemeenschap te versterken. Het gaat erom het gesprek op gang te brengen, verhalen van bewoners naar boven te halen, bewust te worden van wat we weten, verbindingen te leggen tussen verschillende perspectieven en gewoon te worden om samenleven op een inspirerende wijze zichtbaar te maken en met elkaar te delen. Nieuw Atlantis brengt een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust bewust in verband met de plek waar we wonen en de identiteit die we daar aannemen. Met Pingjum als werkplaats en voorbeeld ontwikkelt Nieuw Atlantis met betrokken bewoners, kunstenaars, onderzoekers en schakels aan de Waddenkust een 'dorp van de verbeelding'. De rijke geschiedenis van een strijd met het water verbinden met een visie op de toekomst en opbouwen vanuit de waddendorpen door middel van het verbeelden en verklanken van gebeurtenissen. Nieuw Atlantis ziet door deze werkwijze ook mogelijkheden om het gebied de 'Lytse Bouhoeke' (driehoek tussen Harlingen, Makkum en Bolsward) een impuls te geven op het gebied van leefbaarheid, erfgoed, economie en toerisme.

De initiatiefnemers van Nieuw Atlantis

Initiatiefnemers van Nieuw Atlantis zijn Bob Driessen, musicus, componist en sociaal geograaf en Gerda Holzhaus, theatermaker, actrice, schrijfster en regisseur. Zij wonen in Pingjum en hebben de afgelopen drie jaar vanuit de Stichting Theamus de basis gelegd voor Nieuw Atlantis. Geïnspireerd door de Waddenkust kwamen zij op het idee om een werkplaats te creëren, het dorp van de toekomst in beeld te brengen en 'de groene muur' tussen de Waddenzee en het leven achter de dijk te slechten. Pingjum als een 'vrijplaats' met ruimte voor experimenteel onderzoek, concrete kunstprojecten, initiatieven van bewoners en schakels en het landschap als podium. Onderzoeken en in beeld brengen hoe een mix van oude en nieuwe cultuur een dorp leefbaarder kan maken. Overzichtelijk en zichtbaar zodat het ook andere dorpen kan inspireren.

'Wat gebeurt er met de overlevering van onze vroegste Friese cultuur als binnen 50 jaar, door een stormvloed of door een trek naar de grote stad, Pingjum verdwenen is? Met al haar rijkdom aan cultuurhistorie, sociale cohesie, verenigingsleven en verbondenheid met de Waddenkust?', vroegen Bob Driessen en Gerda Holzhaus zich af. Juist de emotionele verbondenheid met dit landschap en de sociale cohesie die dreigt te verdwijnen, motiveerden hen om Nieuw Atlantis te starten. Met als doel om vanuit Pingjum als werkplaats met behulp van kunst en onderzoek de kernen aan de Waddenkust een nieuwe impuls te geven. 'Wanneer we die rijke geschiedenis van strijd met het water kunnen verbinden met een visie op de toekomst van het plattelandsdorp door middel van onderzoek, verbeelding en cultuurhistorie en daar de juiste middelen voor vinden, zou dat wel eens een uitstralend effect kunnen hebben.'

Een voorbeeld

Aansluiting vinden bij de dorpsbewoners op het platteland en met het juiste onderwerp, is een uitdaging voor de professionele kunstenaar en de onderzoeker. Contact maken via het 'ouderwetse' verenigingsleven, verhalen en geschiedenis (foto's, tekeningen, filmpjes) en met moderne professionele kunst de lokale ervaringen binnen een bredere context plaatsen. Tegelijkertijd dingen aan de kaak stellen. Je moet als kunstenaar of onderzoeker wel een beetje infiltreren, wil je een vraag kunnen stellen als: 'Hoe overleef ik?' of 'Hoeveel gemeenschapszin is er eigenlijk in dit dorp?'. Voorbeeld is de Blikwisseling waarin oude boeren aan het woord zijn (interviews audio opgenomen en daarna gemonteerd) over 'het boer zijn' in het verleden. De thema's uit deze verhalen worden op een serieuze én een komische manier becommentarieerd door de cabaretier Margriet Bolding. Ook is een serie prachtige fotoportretten gemaakt en vertoond door de fotograaf Ab Hofstra op een soundscape van Bob Driessen, waarbij hij zelf saxofon speelde. Het project kreeg als naam 'Boer vond vrouw in Pingjum' en trok veel publiek. De benadering was om met respect de boeren kritische vragen te stellen. Zo werd boeren uit verschillende delen van de – vroegere – samenleving (arm, rijker, hereboer) vragen gesteld over de overgang naar de schaalvergroting in de 80-er jaren. En werd een historisch perspectief bloot gelegd aan de hand van voorbeelden. Tegelijkertijd voelde het publiek weer de verbinding, die vroeger zo vanzelfsprekend was in het dorp. Dat kon omdat het in alle openheid op een professionele manier werd gebracht. Nieuw Atlantis wil zo de kracht van kwetsbaarheid laten zien. Door synergie te creëren tussen kunst geïnspireerd op het dorpsleven en het waddenlandschap, verhalen van bewoners over dat landschap en kennis die veel laat zien van dat landschap, bouwt Nieuw Atlantis mee aan de toekomst.

Nieuw Atlantis in (inter)actie

De initiatieven en projecten van Nieuw Atlantis werken altijd met crossovers van kunstenaars, onderzoekers, bewoners en schakels. Deze krijgen vorm in een groot aantal door kunstenaars vormgegeven interactiemiddelen, zoals Blikwisselingen op de werkplaats Waddewyn in Pingjum en de kleine producties die daaruit voortkomen en gespeeld worden in de dorpen, de Wadateliers waarin mensen met verschillende expertise en achtergrond werken aan een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust, bijvoorbeeld aan een toekomstvisie van de Lytse Bouhoeke, Wadwerkgroepen waarin initiatieven concreet worden gemaakt en het muziektheaterproject Waddenmythe waarin alle inspiraties van Nieuw Atlantis worden verwerkt. Door lokaliteit zichtbaar te maken door middel van professionele kunst hoopt Nieuw Atlantis niet alleen nieuwe dynamische processen op gang te brengen, maar deze processen ook toegankelijk te maken voor een breed publiek.

Waddewyn is de permanente werkplaats van Nieuw Atlantis in Pingjum en de ontmoetingsruimte voor betrokken kunstenaars, onderzoekers, bewoners en schakels. Waddewyn heeft een authentieke uitstraling: een hoog boerderijdak door juffers ondersteund. Een klein podium voor kunstenaars die er optreden of samen aan het werk gaan. Ruimte voor ongeveer veertig mensen. De ruimte is multifunctioneel ingericht: door kunstenaars en onderzoekers kunnen films of foto's worden vertoond op een groot scherm. Er is een goede licht- en geluidsinstallatie aanwezig. De inrichting is die van een ouderwets jazzcafé: warme materialen en zacht licht. Kortom: er hangt een gezellige huiskamersfeer, waar je graag terugkomt. Op Waddewyn worden ook de Blikwisselingen, Wadateliers en Wadwerkgroepen voorbereid en uitgevoerd.

Het onderzoeks karakter van Nieuw Atlantis maakt dat elk interactiemiddel zich blijft ontwikkelen en dat elke interactie meerdere doelen dient. Wanneer een Blikwisseling is geïnspireerd en opgebouwd vanuit de lokale gemeenschap en vervolgens een groter draagvlak krijgt en nieuw publiek trekt, is een productie geschikt genoeg om opnieuw uit te brengen op andere plaatsen aan de Waddenkust. Zoals het project 'Boer vond vrouw In Pingjum' nu de basis vormt voor een verhalenproject met Margriet Bolding in andere dorpen aan de Waddenkust. De Stichting Âlde Fryske Tsjerken en de stichting Groninger Kerken faciliteren deze voorstellingen in kerken aan de waddenkust. En het muziektheaterproject Waddenmythe dat als het ware een making of laat zien van het leven aan de Waddenkust. Om daar een doorgaande lijn in te ontwikkelen, vraagt veel onderzoek en experiment. Het onderzoek rond Waddenmythe biedt telkens andere interpretaties van het noordelijk landschap, van beelden over toen en nu, van ruimte, taal en ritme. Een speurtocht waarin plotseling in de mist van de verwarring het alternatief opduikt. Hier wordt het landschap schokkend hoorbaar of vallen de personen erin roerloos stil. Hoe verbeeld je die typische identiteit van de Waddenkustbewoner? In het noorden leef je met een andere snelheid, in een andere maat van denken en doen. De bewoners staan op een geheel eigen manier tegenover natuurelementen en tegenover saamhorigheid. Ze hebben elkaar van oudsher meer nodig wanneer ze zich moesten schikken naar de wetten van water, wind en zand. De kunstwerken in de tentoonstelling en/of in de openbare ruimte zullen daarvan getuigen.

Er is een 2D interactieve tijdtafel ontworpen en die komt zomer 2014 in het centrum van Pingjum te staan. In de tijdtafel is het indrukwekkende verleden, heden en toekomst van deze schijnbaar gewone plattelandsdorpen in woord en beeld te beleven. Op plek, thema en op tijd

kan de bezoeker zo van alles te weten komen over dit gebied en daar berichtjes over achterlaten. Met Pingjum als centrum, maar content uit de hele Waddenregio. Kunstenaars, onderzoekers, bewoners en schakels kunnen rond deze tijdstafel werksessies en gesprekken organiseren en iedereen kan een impressie achterlaten. Deze tijdstafel krijgt een plek in een nieuw in te richten tentoonstellingsruimte. Verleden, heden en toekomst op een aantrekkelijke wijze in beeld gebracht voor een breed publiek. Dat gebeurt door het op kunstzinnige wijze verbeelden van de eeuwige strijd tegen het water en het belang van duurzame ontwikkeling. De tijdstafel is een uniek interactiemiddel voor bewoners, kunstenaars, onderzoekers, schakels én bezoekers van dit gebied. De mensen die wonen in het 'achterland', zullen zo ook profiteren van de aantrekkingskracht die 'de eeuwige strijd tegen het water' en 'de kwetsbaarheid van het getijdengebied' hebben op een publiek, geïnteresseerd in cultuur en natuur.

Van initiatief naar concept Nieuw Atlantis

Al werkende met Nieuw Atlantis worden steeds meer de mogelijkheden en het potentieel zichtbaar om vanuit de kleine kernen maar met netwerken van betrokkenen langs de hele Waddenkust een *nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust* te ontwikkelen en daar tegelijkertijd het levende voorbeeld van te zijn. Bewoners, onderzoekers, kunstenaars en schakels hebben daarin allemaal een eigen rol die door interacties rond initiatieven productief wordt. Zo ontstaat er een visie op het waddengebied die meer behelst dan de som der delen.

Inmiddels is er een brede initiatiefgroep Nieuw Atlantis gevormd, groeien de contacten en netwerken met kunstenaars, onderzoekers, bewoners en schakels langs de Waddenkust, is in Pingjum een werk- en ontmoetingsplek gecreëerd voor verschillende initiatieven en projecten en zijn verschillende interactiemiddelen ontwikkeld om

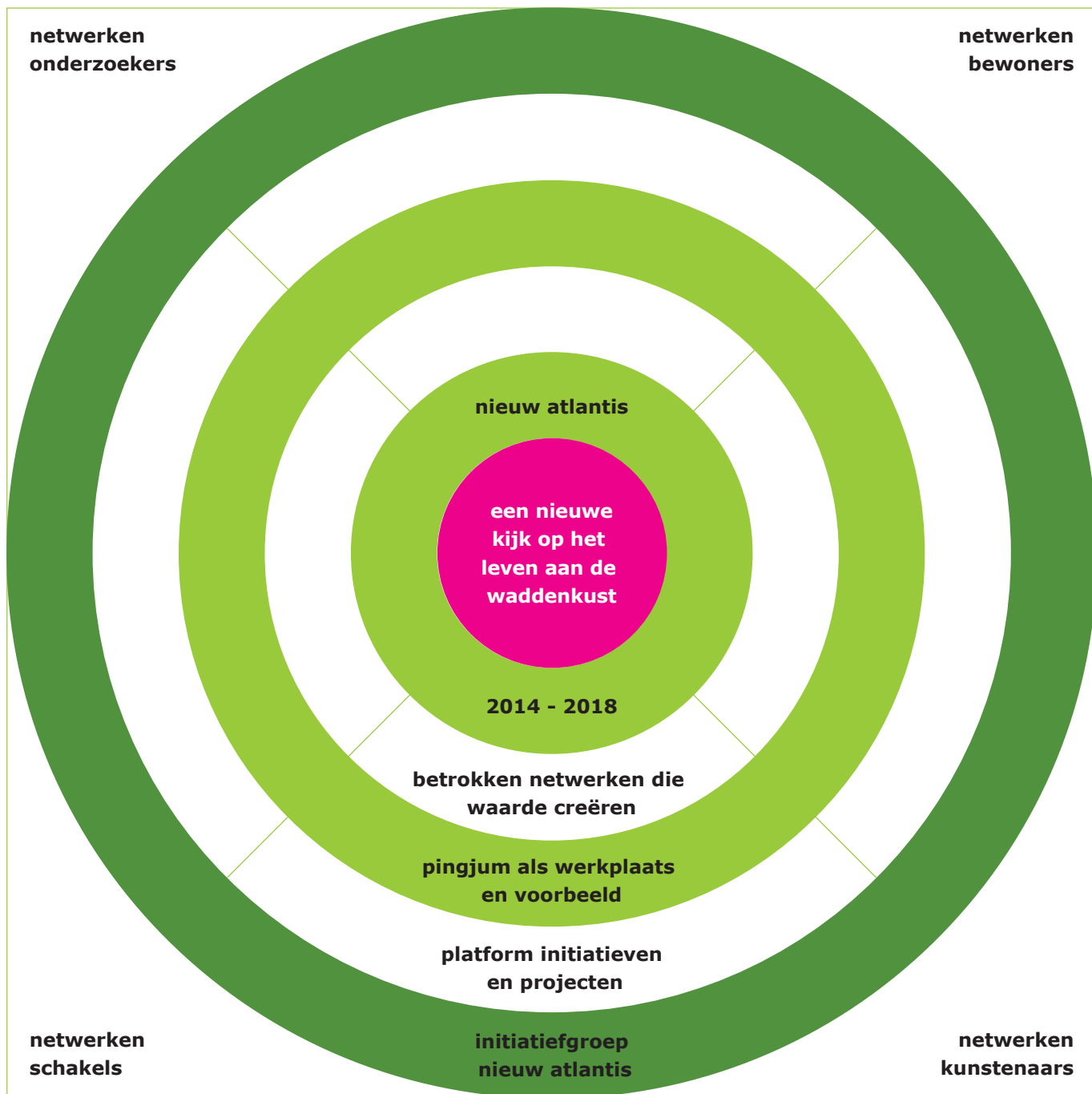
'een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust' zichtbaar te maken. In de periode 2012-2014 is een mooie basis gelegd om mee verder te bouwen. Ambitie is om Nieuw Atlantis in de periode 2014-2018 verder te ontwikkelen tot een overdraagbaar concept.

Concept Nieuw Atlantis

Het versterken van de lokale gemeenschap door het inspirerend organiseren van samenleven in interactie met netwerken van kunstenaars, onderzoekers, bewoners en schakels, waardoor een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust kan ontstaan.

De organisatie van Nieuw Atlantis 2014-2018

Nieuw Atlantis krijgt draagkracht door de netwerken van bewoners, onderzoekers, kunstenaars en schakels die, vanuit Pingjum als werkplaats en voorbeeld, een interactief platform vormen voor initiatieven en projecten en de persoonlijke, maatschappelijke en financiële waarde creëren om Nieuw Atlantis levend te houden. Nieuw Atlantis faciliteert deze interacties met een breed scala aan interactiemiddelen. Inmiddels is er een brede initiatiefgroep gevormd die Nieuw Atlantis in de periode 2014-2018 verder gaat organiseren en borgen als een overdraagbaar concept voor het versterken van lokale gemeenschappen in een inspirerende regio.

Pingjum als werkplaats en voorbeeld

Nieuw Atlantis werkt vanuit Pingjum als werkplaats en voorbeeld en ontwikkelt 'het dorp van de verbeelding'. Waarom Pingjum? Pingjum is een klein dorp met veel kunstenaars. Er wonen rond de twintig kunstenaars. Zij zijn hier neergestreken om op het platteland te wonen en te werken. Ze voelen zich erg verbonden met het dorp en de bewoners, vervullen een inspirerende rol, maar vinden hun werk vaak elders. Met een aantal kunstenaars zijn in het verleden al wel verschillende kleine kunstfestivals georganiseerd. Een mooie kans om via Nieuw Atlantis met deze kunstenaars het belang en de mogelijkheden van professionele kunst voor het versterken van de lokale gemeenschap zichtbaar te maken en Pingjum tot werkplaats en voorbeeld te maken.

Nieuw Atlantis organiseert het gesprek in het dorp rond actuele thema's, haalt verhalen op, houdt interviews, gaat op zoek naar initiatieven en voorbeelden, verzamelt alles wat bijdraagt aan het dorp van de verbeelding en maakt dit zichtbaar. De aandacht voor *een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust* wordt gestimuleerd, de inspiraties uit het interactieplatform worden met het dorp gedeeld en alle interactiemiddelen worden benut. Nieuw Atlantis bouwt zo aan een (netwerk)relatie met de bewoners van Pingjum en betreft hen ook weer bij het organiseren hiervan.

Pingjum – liggend in de Halter Afsluitdijk – heeft met haar twee theaterpodia, twee uitstekende restaurants en goed bewaard gebleven terpdorpcultuur in een rustieke omgeving de potentie om recreatief aantrekkelijk te zijn voor een breed publiek. Op een belangrijk kruispunt tussen Afsluitdijk, IJsselmeer en Waddenzee, omringd door de oudste omringdijk van Friesland (de Pingjumer Gouden Halsband) staat dit dorp model voor veel andere kernen aan de Waddenkust. Samen met de plannen voor aanleg van kwelders en kleine strandjes tussen Zurich en Harlingen, ontstaat er een verbinding tussen de dorpen Pingjum, Zurich, Kimsward en de Waddenzee. Dit zal de unieke identiteit van dit gebied aan de Waddenkust (de Lytse Bouhoeke) zichtbaar maken en zo ook bijdragen aan de toeristische aantrekkelijkheid van De Nieuwe Afsluitdijk en Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018.

Bezoekers worden zich bewust van het unieke karakter van dit werelderfgoed en de verbondenheid van dorpen hiermee. De tentoonstelling in Pingjum, de kunstwerken in het landschap en het informatiecentrum bij Kornwerderzand kunnen een eenheid gaan vormen waarin niet alleen duurzame ontwikkeling en waterbouwkunde, maar ook de mens die daar leeft en handelt centraal staat. Nieuw Atlantis biedt een handelingsperspectief dat bijdraagt aan een nieuwe ecologie voor regionale vernieuwing vanuit de kernen, zelfs over landsgrenzen heen.

de netwerken

Afgelopen drie jaar is gebouwd aan een stevige basis van netwerken die betrokken zijn bij *het leven aan de Waddenkust* en investeren in *een nieuwe kijk*. Deze basis wordt in Nieuw Atlantis 2014-2018 verder uitgebreid en versterkt. We onderscheiden vier netwerken van bewoners, kunstenaars, onderzoekers en schakels.

Netwerken van bewoners

Nieuw Atlantis investeert in het bouwen aan netwerken van bewoners en richt zich daarbij vooral op Pingjum als werkplaats en voorbeeld. Ook bouwt Nieuw Atlantis aan een netwerk van bewoners van andere dorpen en steden aan de Waddenkust die geïnspireerd zijn door Nieuw Atlantis en daar op eigen wijze mee aan de slag willen. Door deel te nemen aan het leven in het dorp en interacties vanuit Nieuw Atlantis te organiseren, zoals de (dorps) gesprekken, worden de bewoners vanzelfsprekend betrokken en worden de netwerken binnen Pingjum uitgebreid met een diversiteit aan bewoners, zoals bijvoorbeeld de boeren, de ondernemers, de kunstenaars en de mensen van buiten. Steeds meer bewoners worden ook actief in de organisatie van Nieuw Atlantis. Omgekeerd zoekt Nieuw Atlantis weer naar verbindingen met initiatieven en projecten in Pingjum, zoals een energieneutraal dorps huis/school, windenergieprojecten en de coöperatie Pingjum. De coöperatie Pingjum is opgericht om initiatieven van bewoners te stimuleren en onder te brengen, zoals een dorpsmoestuin, spullen delen, energie coöperatie, sociale voorzieningen/zorg, ontwikkelingen muziekleven, dorpsmaaltijden, enzovoort.

Netwerken van kunstenaars

De (wadden)kust heeft altijd veel kunstenaars geïnspireerd tot het maken van kunst. Kunstenaars zijn van oudsher op zoek naar een andere wereld of proberen te laten zien dat onze wereld meer is dan we denken. Een kunstenaar brengt de verbeelding op gang, haalt beelden naar boven uit de samenleving en houdt ons soms een spiegel voor. Nieuw Atlantis nodigt kunstenaars uit om te investeren in een actieve relatie met bewoners, onderzoekers en schakels en in wisselwerking *een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust* te verbeelden. Het is een uitdaging voor kunstenaars om aansluiting te vinden bij soms traditionele plattelandsdorpen en tegelijkertijd vernieuwend en kritisch te blijven. Ook het samengaan van traditionele kunsten met vernieuwende kunst vormt een grote uitdaging.

Er is contact gelegd tussen de kunstenaarsnetwerken van verschillende dorpen langs de Waddenkust: Pingjum in Friesland, Kloosterburen in Groningen en Dangast in Niedersachsen (Duitse Waddenkust) en een basis gelegd voor uitwisseling en ontmoeting. De kunstenaarsnetwerken worden ook uitgenodigd om hier naartoe te komen en waar mogelijk mee te doen met initiatieven, zoals in het voorjaar tijdens de slotmanifestatie. Ook worden de contacten met Kloosterburen steeds hechter. Medio 2014 verschijnen onze initiatieven gezamenlijk in het blad Noorderbreedte. Verder is aansluiting gezocht bij bestaande kunstprojecten zoals 'Kunst achter dijken', een kunstweekend in Pingjum met kunstenaars uit de hele regio. In Pingjum wonen veel kunstenaars, die op verschillende manieren betrokken zijn en waar Nieuw Atlantis steeds meer mee samenwerkt. Kunstenaars spelen een belangrijke rol bij het vormgeven van de interactiemiddelen die Nieuw Atlantis inzet. Er is een netwerk van acteurs en musici die participeren in concrete muziek- en theaterprojecten, die worden ontwikkeld op de werkplaats

Waddewyn en spelen op verschillende locaties langs de Waddenkust. Tenslotte is via netwerkbijeenkomsten van onderzoekers en kunstenaars die plaatsvinden in Engeland en Nederland (zie netwerk van onderzoekers) ook contact gelegd met Engelse kunstenaars die geïnspireerd zijn door het getijdenlandschap.

Netwerken van onderzoekers

Onderzoek helpt ons om opnieuw te kijken naar wat we weten en zouden kunnen weten door relaties te leggen met het getijdenlandschap en de mensen die er wonen en om bewust te worden van onze omgeving en de mens die wij daarin zijn. Het stimuleert een onderzoekende samenleving om met alles wat we weten te kunnen bouwen aan de toekomst. Verder helpt onderzoek om de rol van kunst en de betekenis van florierende kunst voor een plattelandsdorp expliciet te maken. Onderzoekers kunnen door hun onderzoek ook een belangrijke rol spelen in het verbinden van netwerken. Nieuw Atlantis doet zelf netwerkonderzoek en betreft daar de verschillende netwerken bij. Daarnaast werkt Nieuw Atlantis samen met kennisinstituten zoals Stenden, Rijksuniversiteit Groningen (RuG), Deltares, Fryske Akademie en Waddenacademie, waar weer projecten met studenten uit voortvloeien. Nieuw Atlantis is betrokken bij een samenwerkingsverband van de Rijksuniversiteit Groningen (RuG) met de universiteit van Bristol en participeert in 'Intertidal landscape' de netwerkbijeenkomsten van onderzoekers en kunstenaars die plaatsvinden in Engeland en Nederland. Voor 2014 wordt vanuit de RUG een landschapsatelier op Oerol voorbereid (onder de noemer Sense of place) waarin ook Nieuw Atlantis participeert.

De manier waarop Nieuw Atlantis in de Lytse Bouhoeke met Pingjum als voorbeeld bouwt aan de positie van kunstenaars in de lokale gemeenschap, creëert ook een context voor onderzoek. Eind 2013 is de RuG in de 'Lytse Bouhoeke' aan

de Waddenkust gestart met een promotieonderzoek dat de rol verkent van kunst bij het vergroten van weerbaarheid ('resilience') van rurale gemeenschappen in kustgebieden. Nieuw Atlantis is een van de inspiratiebronnen geweest voor het promotieonderzoek en biedt ook netwerken en ruimte om het onderzoek uit te voeren, zoals het zoeken van kunstenaars, beschikbaar stellen van Waddewyn voor bijeenkomsten, een Blikwisseling voor de resultaten/presentatie workshop, overnachtingsmogelijkheden enzovoort. Daarnaast zal Nieuw Atlantis zelf ook weer een casus in het promotieonderzoek zijn.

Netwerken van schakels

Met schakels bedoelen we hier zowel gemeenten en provincie als initiatieven en projecten om mee samen te werken, zoals Leeuwarden Kulturele Haadsted 2018 en De Nieuwe Afsluitdijk. Nieuw Atlantis ziet zichzelf ook als een schakel in de regio, die een bijdrage levert aan het versterken van lokale gemeenschappen, de opgave van gemeenten daarbij en de regionale visie op een leven aan de Waddenkust.

Nieuw Atlantis richt zich op verbeelding, reflectie en weerbaarheid en de rol van de kunsten daarbij en bouwt langs de hele Waddenkust aan netwerken van schakels die geïnteresseerd zijn in het concept en daarin willen samenwerken. Nieuw Atlantis werkt met Pingjum als voorbeeld, maar werkt aan een concept dat we kunnen delen met kernen in Friesland, Groningen en Duitsland. Nieuw Atlantis zoekt ook aansluiting bij projecten aangaande veiligheid van de dijken, windenergie en schaalvergroting van de landbouw. Nieuw Atlantis wil een actor zijn via kunst en onderzoek in het denken over natuurbescherming, duurzaamheid, landschapsecologie, veranderingsprocessen in de landbouw en dorpscultuur.

STILLS GERT JAAP WIEGERS

interactief platform voor initiatieven en projecten

Nieuw Atlantis vormt een interactief platform voor initiatieven en projecten. Het platform is een ontmoetingsplaats voor initiatieven en projecten die willen bijdragen aan een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust en krachten willen bundelen. Het platform organiseert de ontmoeting en uitwisseling, stimuleert samenwerking en faciliteert zo nodig initiatieven, projecten, cultureel ondernemerschap en de positie van professionele kunst.

Op het interactieve platform van Nieuw Atlantis wordt de diversiteit zichtbaar van netwerken, initiatieven en projecten die kunnen bijdragen aan *een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust*. Hierbij gaat het niet alleen om initiatieven en projecten die Nieuw Atlantis initieert, maar ook om allerlei eigen initiatieven en projecten van betrokken kunstenaars, onderzoekers, bewoners en schakels aan de Waddenkust om mee samen te werken aan *een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust*. Nieuw Atlantis coördineert het interactieve platform, legt contacten, organiseert de ontmoeting en uitwisseling, zoekt naar verbindingen en faciliteert praktijken met behulp van verschillende interactiemiddelen.

Interactiemiddelen van Nieuw Atlantis

Grote kracht van Nieuw Atlantis is zichtbaarheid en dat krijgt vorm in een groot aantal met kunstenaars vormgegeven interactiemiddelen, zoals de werkplaats Waddewyn, de Blikwisselingen, Wadateliërs, Wadwerkgroepen, de kunstwerken, een jaarlijkse slotmanifestatie, de 2D interactieve tijdstafel en de tentoonstelling. Sommige zijn al eerder genoemd, maar de belangrijkste interactiemiddelen zijn hier nogmaals bij elkaar gezet en beschreven. We maken een indeling in: uitwisseling en onderzoek

op Waddewyn, voorstellingen en kunstwerken voor een breder publiek, overzicht en verzameling in de tijd, en praktische communicatie en concept.

Uitwisseling en onderzoek op Waddewyn

Blikwisselingen 10 x per jaar op de werkplaats

Waddewyn een wisseling van blik op de toekomst gezien vanuit kunst en wetenschap, kleine onderzoeken naar verbindingen die de beleving van het landschap/het dorp/het wad sterker maken en mogelijkheden voor participatie en bewustwording die van belang zijn voor dit hele gebied.

Eenmaal per maand wordt een Blikwisseling op de werkplaats Waddewyn georganiseerd. Het gaat om inspirerende ontmoetingen, kunstuitingen, filmische portretten, verhalen uit het dorp van de verbeelding en crossovers tussen kunstenaars, onderzoekers, bewoners en schakels aan de Waddenkust. De ene keer gaan drie kunstenaars op zoek naar een nieuwe vorm – een gezamenlijk kunstwerk – waarin ze hun verbondenheid met het landschap kunnen laten zien en voelen. De andere keer worden actuele thema's op Waddewyn besproken, zoals een cruciale bijeenkomst voor bewoners over windmolens/ windenergie (in verband met de laatste structuurvisie windenergie Fryslân) in aanwezigheid van beleidsmakers uit gemeente en provincie, een waddenwandelaroute (de betekenis van leven aan dit deel van de Waddenkust), de archeologische waarde Pingjumer Gouden Halsband, krimp (naar aanleiding van de nieuwste onderzoeken) en landschapsbeheer. Via Blikwisselingen (met een muziekoptreden) wordt ook verslag uitgebracht van netwerkbijeenkomsten, wadwerkgroepen of promotieonderzoek.

Elke bijeenkomst wordt op geluids- en/of beeldband vast gelegd en een korte compilatie krijgt een plek op de website en in de tijdstafel.

So Wad is een speciale Blikwisseling die bestaat uit tweemaal per jaar Jazz jamsessions samen met een dichter of filmer over het Waddenlandschap en tweemaal per jaar uit een verhaalpodium waarin spannende dorpsverhalen door een literair schrijver tot één verhaal worden gesmeed.

In 2013 waren verschillende kunstenaars en speciale gasten in de Blikwisselingen zoals: Kameli, Smit, Fred Thoolen, Fransje Versloot, musici: Jan Klug, Michel Duijves, Bob Driessen, Sarah Sötemann, Oeds Bouwsma, Kees de Groot, Dick Rusticus, Ruben Mulder, dichters: Jetze de Vries, Hein Jaap Hilarides, Elmar Kuiper. Een Blikwisseling met schrijver Willem van Toorn, politica Aukje de Vries, ex provinciaal bouwmeester Theo Hoek, Anne Hilderink als initiatiefneemster van het project Sint Jan in Kloosterburen. Cabaretiers: Margriet Bolding, groep de Ministers, Arno van der Heyden. Een Blikwisseling over windenergie met Chris Westra, Sjoerd Mensonides, Bartle Laverman, trio Nieuw Atlantis en wethouder Gea Akkerman.

Wadateliers Jaarlijks wordt wadateliers georganiseerd waarin mensen met verschillende expertise en achtergrond in drie bijeenkomsten naar een toekomstvisie toewerken van de Lytse Bouhoeke. Deze visie wordt uitgewerkt tot schetsen en mooi vormgegeven als kaart op de 2D interactieve tijdstafel. Het eerste landschapsatelier van 2014 met als onderwerp *bouwen aan je gemeenschap in relatie tot de omgeving* wordt georganiseerd samen met Erik Meyles (fysisch geograaf aan de RuG), Willem Tjebbe Oostenbrink (adviseur landelijk gebied, dichter), Nynke- Rixt Jukema (architect) en René Knip samen met Ernst Bernson als vormgevers van een kunstzinnig vormgegeven

landschapskaart. In 2015 zal in een wadatelier het onderzoek naar mogelijke locaties voor kunstwerken centraal staan.

Wadwerkgroepen Tijdelijke groepen waarin betrokkenen (vrijwillig en professioneel) een visie, plan of interactiemiddel concreet maken.

Voorstellingen en kunstwerken voor een breder publiek

Voorstelling langs de dorpen Jaarlijks wordt een in de Blikwisseling beproefd concept (zie eerder beschreven voorbeeld 'Boer vond vrouw') uitgebracht in de andere dorpen aan de Waddenkust. Dit in samenwerking met de Stichting Âlde Fryske Tsjerken en de stichting Groninger kerken die de acquisitie hiervoor doen.

Waddenmythe is de making-of van én het resultaat van inspiraties uit het getijdenlandschap en cross-overs tussen bewoners, onderzoekers, kunstenaars en schakels in een muziektheaterproject dat zich afspeelt aan de Waddenkust en dat ontwikkeld wordt voor seizoen 2015/ 2018.

De thematiek In het stuk onderzoeken we de dynamiek van de plek en de ziel van haar bewoner. Door stormvloed en zeespiegelstijging zijn in het verleden dorpen en steden ten onder gegaan. Soms ondanks, soms dankzij het gedrag van haar bewoners. Zal de Waddenkustbewoner in de toekomst in staat zijn om het tij te keren?

Het stuk laat de overeenkomst tussen een voorspelling naar aanleiding van de mythe over 'verdrinken' land in het verleden en de onheilsvoorspelling over 'verdrinken' land in de toekomst zien. De dynamiek van deze plek, de eeuwige stroming, het aanslibben van nieuw land, het spel van de elementen – water, zand/slib, wind en zon – staan symbool voor de schat die diep verborgen ligt in de ziel van de Wadbewoner. Waddenmythe is het onderzoek

naar de gespleten ziel van die (Waddenkust) bewoner: enerzijds inertie (vastzitten in tradities en vaste gebruiken waardoor men te laat reageert op een onheilstijding) en anderzijds dynamiek (het open staan voor verandering en nieuwe ideeën). De nieuw te ontwerpen waddentaal kan bijdragen aan het doorgronden van de ziel van het Wad en haar bewoners.

Een eerste onderzoek vindt plaats in voorjaar 2014. Onder de noemer 'Sense of place' wordt op Oerol – voorafgaand aan het festival – mede ter afsluiting van het onderzoeks-traject en de netwerkbijeenkomsten vanuit de universiteit van Bristol en de RUG, een pre-Oerolsymposium georganiseerd. Nieuw Atlantis toont daar een klein vooronderzoek in de vorm van geluid, muziek en taal door Bob Driessen, saxofonist, Jan Klug, geluidskunstenaar en de dichter Tsead Bruinja. Onderzocht wordt hoe vanuit geluid een nieuwe waddentaal gecreëerd kan worden. In deze nieuwe waddentaal spreekt de relatie tussen het landschap (geluiden van het wad, de vogels, de wind en het klotsend water), klanken (geluid bewerkt door Jan Klug) taal (de talen van de landen langs de Waddenkust bewerkt tot nieuwe taal door Tsead Bruinja) en muziek (gecomponeerd door Bob Driessen). Het zoeken naar woorden die te herkennen zijn in de geluiden en de klanken van het wad. Het zoeken naar klanken die een verbinding vormen met de oorsprong van het woord. Kunnen we in de zompige geluiden uit geulen en kreken in kwelders rond de Zwarte Haan iets van het Bildts herkennen? Zijn we in staat het eigene van taal te onderzoeken aan de hand van klanken en geluiden die bij het wad horen? Kunnen we in die geluiden en klanken woorden uit het Noord-Fries, het Gronings, het Bildts en het Fries terug vinden?

In de definitieve versie vertolkt een jazz-zangeres de liederen samen met een koor van musici en acteurs (als in een Griekse tragedie) die de stem van de 'dorpelingen'

verklanken. Met Tsead Bruinja als dichter/liedtekst-schrijver en ondersteuning van Martin Doering. (Duits linguïst), wordt samen de nieuwe 'Waddentaal' geschreven, die wordt vertolkt in de liederen en/of koorteksten.

Componist Bob Driessen schrijft voor een bezetting van zes instrumentalisten. Het stuk wordt geschreven en geregisseerd door Gerda Holzhaus, ondersteund door een dramaturg.

Jaarlijks terugkomende slotmanifestatie om een *nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust* te delen met een groter publiek en resultaten van onderzoek, projecten van en met kunstenaars en bewoners te laten zien aan een groter publiek. En wordt samen gewerkt met andere initiatieven, zoals 'Kunst achter Dijken', een kunstroute, die ook vanuit Pingjum wordt georganiseerd met de hele regio. Dit jaar wordt de opening verzorgd door Ernst Bernson met filmische portretten van dorpelingen. Op zaterdag vinden reprises plaats van de Blikwisselingen 'Boer vond vrouw in Pingjum'. En op zondag is er een programma rond en met de Harmonie van Pingjum door Margriet Bolding, Bob Driessen, Ab Hofstra. Plan is om in 2015 als thema te nemen: *kunstenaars die in de loop der tijd Pingjum vereeuwigd hebben* (Gerard Reve, Frans Lodewijk Pannekoek, Riens Gratema, Nico Scheepmaker).

Kunstwerken: vanaf 2016 worden kunstenaars in en rondom Pingjum / langs de Waddenkust uitgenodigd om kunstwerken te maken die de duurzame toekomst en de kwetsbaarheid van het Waddengebied laten zien. *Kunstwerken in de tentoonstelling en in het landschap* rondom Pingjum, die de duurzame toekomst en de kwetsbaarheid van dit plattelandsdorp (als voorbeeld voor alle plattelandsdorpen in Fryslân) laten zien. Nu door de recessie een onderwerp als klimaatverandering lager op de politieke agenda is komen te staan, zijn het de kunstenaars

FOTO S TINI HOFSTRA

die op deze 'Zeitgeist-awareness-points' kunnen wijzen. Deze kunstwerken komen op eigen initiatief van de kunstenaars tot stand en kunstenaars geven hun ideeën over de toekomst van Pingjum en omgeving op autonome wijze vorm. Nieuw Atlantis ondersteunt dit door thema, presentatie en zichtbaarheid gezamenlijk te organiseren. Via het interactieve platform van Nieuw Atlantis worden contacten tussen kunstenaars en bewoners, onderzoekers en schakels georganiseerd. Dit wordt ook weer gecombineerd met het muziektheaterproject Waddenmythe.

Tijdens een pilot zijn kunstenaars uitgenodigd om een ontwerp te maken van hun beeld op de toekomst van het waddengebied met Pingjum als centrum. Kunstenaars die hebben deelgenomen aan de pilot zijn: **René Knip**, ruimtelijk grafisch ontwerper, met dorpsaal typografisch vastgelegd, **Matthijs van Cruijssen**, architect, vormgever met N.A.P. (Nieuw Atlantis Peil) meubels in het landschap; **Bob Driessen**, componist, musicus en **Gerda Holzhaus**, theatermaker, samen met een eerste idee voor Waddenmythe, **Albertina Soepboer**, Fries schrijver met acht audio-vertellingen over de dorpsgeit.

In een later stadium van Nieuw Atlantis krijgen de kunstwerken een tastbare vorm in het landschap rondom Pingjum. Sommige locaties zijn alleen via het water te bereiken. De kunstwerken zijn dan ook per fluisterboot te bekijken. Een enkele keer vinden we een audio-paal in het landschap, waarop b.v. de verhalen over de geit (Albertina Soepboer) of een waddencompositie (Bob Driessen) die up te loaden zijn. Andere kunstwerken zijn groot van afmeting en zijn misschien vanaf de snelweg te zien.

Overzicht en verzameling in de tijd

Tentoonstelling waarin de 2D interactieve tijdtafel het centrum vormt. Een permanente tentoonstelling in het centrum van Pingjum, waarin ook andere filmpjes en de

making-of van verschillende dorpsprojecten een plek krijgen. Deze tentoonstelling wordt jaarlijks onderhouden en nieuwe onderdelen worden toegevoegd. Het doel is om vanuit gezamenlijk gemaakte keuzes een permanente tentoonstelling in de Victoriuskerk in Pingjum te realiseren. De eeuwige strijd tegen het water, waar niet alleen de Afsluitdijk, maar in een verder verleden de Pingjumer Gouden Halsband symbool voor staat, kan nergens beter dan in Pingjum beleefd worden. Hier kan men in de prachtige 13de eeuwse Victoriuskerk het leven aan de Waddenkust door de eeuwen heen concreet beleven. Pingjum is een van de oudste dorpen in de Lytse Bouhoeke, ligt op een terp, omringd door deze oudste omringdijk van Friesland. Het is na Zurich het eerste dorp na de Afsluitdijk (Pingjum maakt onderdeel uit van de Halter Afsluitdijk) waar men op weg naar het noorden langs rijdt. Het heeft zo'n rijke geschiedenis, dat het de moeite waard is om daar kennis van te nemen. Het gebied zit vol verhalen, van de eerste bewoning op terpen via Menno Simons en Domela Nieuwenhuis tot aan de afgelopen decennia, toen Gerard Reve, Frans Lodewijk Pannekoek, Riens Gratama en Jan Ykema hier woonden. Nu wonen er ongeveer twintig kunstenaars, waaronder mensen als René Knip en Bob Driessen.

In de tentoonstelling staat de interactieve tijdtafel (gekoppeld aan de website) centraal. Er komen ook ontwerpen van de kunstwerken, die later in het landschap te vinden zijn, in te staan. Interactieve installaties nodigen de bezoekers uit het land in te gaan, op zoek naar de kunstwerken. In de tentoonstelling zijn composities te beluisteren, een fototentoonstelling, prachtige filmporretten van dorpsbewoners en video-opnames van muziektheaterprojecten te zien. Nieuw Atlantis maakt het extra aantrekkelijk voor publiek door de 'making of' van verschillende projecten te laten zien.

Zowel op de website www.nieuwatlantis.com als www.dorppingjum.nl zal er informatie komen over zaken als ligging, toegankelijkheid, entreegelden en collectie.

In de loop van komend jaar gaat de kerk onderdeel uitmaken van de Stichting Âlde Fryske Tsjerken. Een Plaatselijke Commissie gaat de kerk dan beheren. Hierin zitten leden van de kerkcommissie en bewoners van het dorp, een lid van dorpsbelang, een vertegenwoordiger van kunstenaarsgroep Achter de Dijken en een vertegenwoordiger van Nieuw Atlantis. zodat de publieke functie, naast die van beperkte kerkelijke functie, in het dorp breed gedragen wordt. Er zullen verschillende beheertaken zijn: toezicht, onderhoud, verwarming, vaste lasten, financiën, schoonmaken, rouw en trouw, e.d. In de opzet van die commissie zou Nieuw Atlantis graag een coördinerende taak krijgen zodat de tentoonstellingsruimte snel gerealiseerd kan worden.

In september 2014 wordt de tijdtafel bij de opening van het nieuwe seizoen gepresenteerd in de kerk. Mocht de kerk als (voorlopige) standplaats voor de tijdtafel later dan verwacht gereed zijn dan wordt de tijdtafel voorlopig op een nieuw te bouwen zijvleugel van Waddewyn gestationeerd.

Een Wadwerkgroep gaat zich buigen over de inrichting van de Victoriuskkerk in Pingjum als expositieruimte en over de continuïteit. Gestreefd wordt om de kerk zoveel mogelijk in originele staat te houden. De ruimte heeft een vlakke houten vloer; het koor is ongeveer een halve meter hoger. De vloer krijgt een doorzichtige laag van glas bovenop de bestaande vloer. Er kan op geprojecteerd worden en de tijdtafel kan erover heen gereden worden. In de kerkruimte is nu beperkte mogelijkheid tot verduistering. Er zullen daarom verduisteringsgordijnen opgehangen worden. Bij de indeling van de kerk wordt gedacht

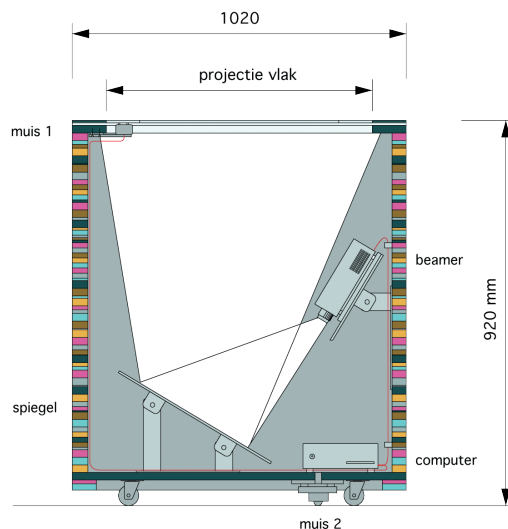
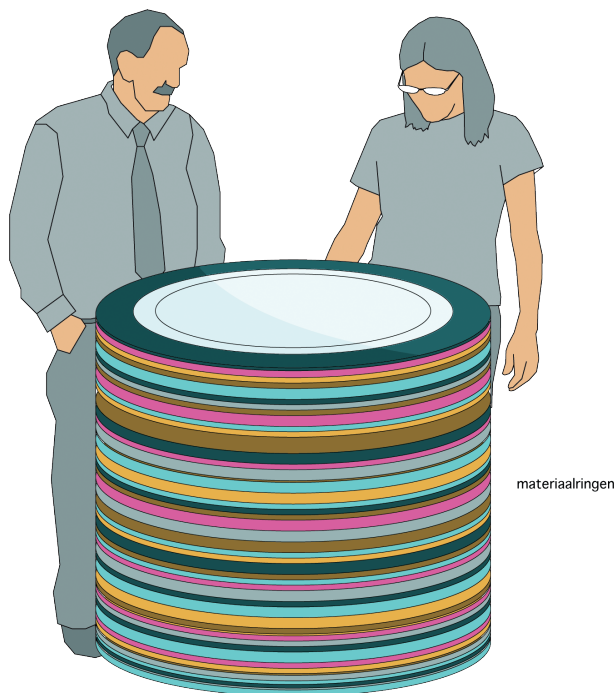
aan compartimenten afgescheiden door gordijnen, die bij eventueel gebruik voor kerkdiensten opzij geschoven kunnen worden. Op deze doeken kan men projecteren.

De interactieve tijdtafel Om de resultaten van onderzoek, Blikwisselingen en verbeelding zichtbaar te maken, is er een 2D interactieve installatie ontworpen. In de tijdtafel is het indrukwekkende verleden, heden en toekomst van deze schijnbaar gewone plattelandsdorpen in woord en beeld te beleven. Op plek, thema en op tijd kan de bezoeker zo van alles te weten komen over dit gebied en daar berichten over achterlaten. Zo laat een wetenschapper zijn kaart achter en de kunstenaar zijn ontwerp kunstwerk. Bewoners schetsen hoe het hier vroeger was, het in hun ogen zou moeten blijven of moet worden. Met Pingjum als centrum, maar met content uit de hele waddenregio. Op de tafel kan worden in- en uitgezoomd, het landschap kan worden veranderd naar ieders wensen en ideeën en d.m.v. muziek, film en audio wordt verleden, heden en toekomst van het dorp en omgeving sterk beleefd. De grote ronde *tijdtafel* laat de resultaten van onderzoek zien, de audio-verhalen van bewoners, de filmporretten over bewoners en over cultuurhistorisch erfgoed, de making-of van kunstwerken in het landschap, animaties over het verleden en de toekomst, geschreven verhaaltjes over leuke anekdotes en over andere plekken aan de Waddenkust. Voor sommige verhalen worden kaarten ontworpen van het gebied, waarin Pingjum het centrum vormt. Zo gaat het publiek actief een interactie aan met verschillende thema's, zoals: wad en landschap, bevolking, bedrijvigheid, kunst en onderzoek. Mede voor toeristen worden ook de hoogtepunten in architectuur en historie van Pingjum beschreven. Dat de tafel rond is heeft als reden dat onderzoekers, studenten, kunstenaars, bewoners, schakels en bezoekers tijdens werksessies om de tafel moeten kunnen staan voor een gesprek.

De *tijdtafel* wordt aan de hand van thema's ingevuld door een team van kunstenaars en door studenten van Stenden University (afdeling Media & Entertainment, Leisure Management, Tourism Management).

De tijdtafel wordt op dit moment van prototype uitgewerkt tot definitief model. De digitale tijdtafel wordt uitgevoerd door Bastiaan Blauw van Statuur uit Leeuwarden. Het eindresultaat is een mooi vorm gegeven tijdtafel met een diameter van ongeveer 1,02 meter en een hoogte van 1,10 meter. Deze kan rijden over de vloer van de tentoonstellingsruimte (zie hieronder).

De tijdtafel wordt voortdurend aangevuld met filmpjes, foto's, lay-overs van kaarten en schaalmodellen en verslagen van activiteiten in het dorp Pingjum en omgeving. Zo biedt deze een permanente presentatie in het centrum van Pingjum (op Waddewyn of in de kerk) van dynamische ontwikkelingen. Alles aantrekkelijk gemaakt voor een groot publiek. Alle initiatieven en projecten in het kader van Nieuw Atlantis van bewoners, kunstenaars, onderzoekers en schakels aan de Waddenkust worden op de kaart van het Waddengebied weer gegeven en de making-of van kunstwerken, samenwerkingsprojecten en Blickwisselingen wordt zichtbaar gemaakt.

Website (koppeling tijdtafel) De content van de tijdtafel is voor een groot deel gekoppeld aan die van de verder te ontwikkelen website www.nieuwatlantis.com, waarop de hele Waddenregio in en uitgezoomd kan worden. Upload mogelijkheden zijn op de website groter dan op de tijdtafel. Ook wordt er gezocht naar meer communicatie-mogelijkheden, zodat de website aantrekkelijk wordt voor jong en oud, voor cultureel geïnteresseerd publiek en voor kunstenaars om hem te bezoeken en er iets op achter te laten.

Website en tijdtafel worden een database voor deelnemende kunstenaars aan de Waddenkust, die via Blikwisselingen met elkaar in gesprek komen en samen aan het werk gaan. Zoals Blikwisselingen uiteindelijk een open podium worden, zo is de website www.nieuwatlantis.com een forum voor een open gesprek over (maatschappelijk relevante) kunst over en over kennis van het wadden-landschap.

Praktische communicatie en concept

Wads app Via een app voor mobiele telefoon communiceren met de tijdtafel en de website.

Thema-en tijdfilmpjes Jaarlijks worden ongeveer zes thema en tijdfilmpjes gemaakt door professionele filmers van het leven langs de Waddenkust die worden geplaatst in de tijdtafel.

Daarnaast worden grote thema's aangepakt – b.v. een mini-docu over het verdwenen klooster Vinea Domini – en als apart project georganiseerd.

Educatie Deskundigen (onderzoekers, kunstenaars) bieden workshops aan leerlingen van basisscholen, waarin een weerbare instelling voor de toekomst centraal staat, b.v. een podcast-journaal over het eigen dorp.

Dorpsverhalen ophalen Dorpsverhalen worden door verschillende dorpsbewoners verteld en ofwel op Waddewyn ofwel audio opgenomen tijdens een interview en daarna op Waddewyn ten gehore gebracht en in de tijdtafel geplaatst. In 2014 worden deze verhalen verwerkt tot een literair verhaal door de Friese schrijver Greet Andringa. Deze worden gebundeld en in een boekje uitgebracht.

Publicaties, nieuwsbrief en digitale media

Nieuw Atlantis publiceert op de website. Van projecten en Blikwisselingen wordt een Blog bijgehouden. Daarnaast is er maandelijks een nieuwsbrief Nieuw Atlantis. Er worden artikelen geschreven in tijdschriften. Sociale media worden als PR middel en als communicatiemiddel ingezet.

Nieuw Atlantis journaal Er wordt samenwerking met de regionale omroep gezocht. Idee is om drie keer per jaar samen met een regionale zender een radio- of TV journaal te realiseren, dat steeds andere Nieuw Atlantis activiteiten (vanuit Pingjum of het Waddenplatform) laat zien.

Making of De dagelijkse praktijk van Nieuw Atlantis wordt in beeld gebracht. Gedurende de hele periode lopen vaste filmers mee met Nieuw Atlantis.

Concept en draaiboek Nieuw Atlantis Nieuw Atlantis organiseert een eigen onderzoek naar de aanpak, stappen, activiteiten en interactiemiddelen van Nieuw Atlantis en maakt een overdraagbaar concept en draaiboek voor kernen langs de Waddenkust.

de initiatiefgroep

De initiatiefgroep is de motor achter Nieuw Atlantis, nodigt uit tot een *nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust*, bouwt aan netwerken, positioneert Nieuw Atlantis in het maatschappelijke veld, is aanspreekpunt voor Nieuw Atlantis, onderzoekt, maakt voorbeelden zichtbaar en ontwikkelt met betrokkenen een overdraagbaar concept *voor het versterken van de lokale gemeenschap door het inspirerend organiseren van samenleven in interactie met netwerken van kunstenaars, onderzoekers, bewoners en schakels, waardoor een nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust kan ontstaan*. De initiatiefgroep Nieuw Atlantis werkt vanuit de werkplaats Waddewyn te Pingjum, bouwt aan het artistiek ontwerp, de programmering van de interacties, de coördinatie van het interactieve platform, de netwerkfinanciering, het netwerkonderzoek en de algemene organisatie. De organisatie wordt met betrokkenheid van de verschillende netwerken gerealiseerd. Waar nodig worden ondersteunende teams gevormd.

Artistiek ontwerp, programmering interacties en zichtbaarheid

De kracht van Nieuw Atlantis is zichtbaarheid. De interactiemiddelen waarmee *de nieuwe kijk op leven aan de Waddenkust* wordt voorgesteld, uitgedrukt, uitgewisseld en publiek gemaakt, vragen een zorgvuldige programmering. Er wordt een halfjaarlijkse programmering gemaakt met planning, communicatiestrategie, ontwikkeling en uitvoering van de verschillende interactiemiddelen. Alle initiatieven en projecten die verbonden zijn met Nieuw Atlantis maken gebruik van en/of worden zichtbaar via deze interactiemiddelen. Interacties hangen met elkaar samen, maar vragen ook weer eigen organisatie en soms een projectmatige aanpak. Daarbij wordt Nieuw Atlantis

als initiatief en artistiek ontwerp zorgvuldig bewaakt. Via een wekelijkse 'making of' wordt in beeld gebracht hoe Nieuw Atlantis praktijk wordt. Gedurende de hele periode van Nieuw Atlantis 2014-2018 zal gewerkt worden met een aantal vaste filmers die meelopen met de praktijk van Nieuw Atlantis.

Netwerkfinanciering Nieuw Atlantis

Belangrijk aandachtspunt is hoe een steeds groter wordend Nieuw Atlantis, samen met de netwerken van bewoners, onderzoekers, kunstenaars en schakels, de persoonlijke, maatschappelijke en financiële waarden kunnen blijven genereren die nodig zijn om Nieuw Atlantis als interactief platform levend te houden. Dit verdienmodel van Nieuw Atlantis noemen we netwerkfinanciering. Nieuw Atlantis bouwt aan betrokkenheid in netwerken en nodigt iedereen uit daarmee waarde te genereren. Iedereen, ook overheden en fondsen, kunnen deel uitmaken van de netwerken van Nieuw Atlantis.

De initiatiefgroep Nieuw Atlantis organiseert van april tot november 2014 een wadwerkgroep die de mogelijkheden van Nieuw Atlantis tot netwerkfinanciering onderzoekt. Deze wadwerkgroep gaat in zes bijeenkomsten met verschillende betrokkenen uit de netwerken van bewoners, onderzoekers, kunstenaars en schakels de volgende onderdelen onderzoeken:

- Analyseren (netwerkanalyse) van de netwerken van bewoners, onderzoekers, kunstenaars en schakels en de betrokkenheid van netwerken bij de interacties van Nieuw Atlantis en onderzoeken van de persoonlijke, maatschappelijke en financiële waarde die gegenereerd wordt uit de netwerken.
- Onderzoeken van de motieven van betrokkenen in het netwerk om bij te dragen aan Nieuw Atlantis en verschillende manieren om betrokkenen uit te dagen tot een bijdrage.

- Verwerken van de resultaten in een werkwijze voor netwerkfinanciering.
- Presenteren van onderzoek en werkwijze in een Blickwisseling.

Netwerkonderzoek concept Nieuw Atlantis

Nieuw Atlantis organiseert een eigen onderzoek naar de aanpak, stappen, activiteiten en interactiemiddelen van Nieuw Atlantis en maakt gedurende de periode 2014-2018 een overdraagbaar concept en draaiboek voor kernen langs de Waddenkust. De netwerkonderzoeker analyseert de netwerken van Nieuw Atlantis, verzamelt data, verdiept bronnen, legt verbanden en maakt periodiek de concept-ontwikkeling zichtbaar in een publicatie. Daarnaast worden met betrokkenen uit de verschillende netwerken in wadwerkgroepen thema's en vragen van Nieuw Atlantis als concept onderzocht.

Het verder brengen van het concept in de kernen aan de Waddenkust

De tijdtafel in Pingjum staat model voor tijdtafels in alle dorpen aan de Waddenkust. Een speciale app kan zorgen voor een rondleiding langs alle dorpen.

In een breed samenwerkingsverband met andere grote projecten zoals Leeuwarden Kulturele Haadsted 2018 en De Nieuwe Afsluitdijk kan Nieuw Atlantis naast het versterken van lokale gemeenschappen ook een grote cultuurhistorische en toeristische uitstraling krijgen. De tentoonstelling in Pingjum en de Pingjumer Halsband is dan voor de rest van Friesland een voorbeeld van de strijd tegen en met het water.

Sinds 2011 ligt er een idee van Bastiaan Blauw (die ook concept, ontwerp en digitale vormgeving tijdtafel verzorgt) om een Dorpsambassade van Pingjum in Leeuwarden te realiseren. Daarvoor wordt voor Nieuw Atlantis een

(presentatie)plek ingericht in Leeuwarden, bijvoorbeeld een lege etalage met daarin een presentatie van alle Nieuw Atlantis activiteiten van Pingjum en omgeving, de projecten en de agenda. Daarnaast wordt de digitale tijdtafel op het raam geprojecteerd waardoor je alvast een kijkje kunt nemen in Pingjum. Je zou zelfs zo ver kunnen gaan dat de etalage een dag per maand open is zodat ondernemers uit Pingjum hun spullen kunnen verkopen en daarmee hun dorp.

De personen achter de initiatiefgroep

Gerda Holzhaus (theatermaker, regisseur) combineerde met succes theaterwerk – als actrice, schrijfster en regisseur – met haar vroegere passie: het onderwijs. Door deze ruimere blik weet ze kwaliteiten als organiseren, enthousiasmeren, communiceren en innovatieve plannen bedenken in te zetten voor een omvangrijk project als Nieuw Atlantis. Als actrice werkte ze o.a. bij het Protheater en bij Maccus (nu Max), als regieassistent begon ze bij de Theaterunie en na een opleiding regie (o.a. Eenacter Anders bij de Kunst in Alkmaar en bij theatergroep Dagwerk in Amsterdam) ging zij zich vanaf 1985 steeds meer binnen de theaterstichting Theamus toeleggen op het schrijven voor en regisseren van professionele acteurs in stukken als *Laila, kind van de nacht; de kleine prins en ik*, en later in stukken die op locatie in Noord-Holland gemaakt werden, zoals *Gedonder in Naarden, Bliksemminne* in het Muiderslot en *Floris V* bij De Karavaan in Noord-Holland en op verschillende kastelen. In een coproductie van Huis aan de Amstel en Holland Festival (*Voyeurs 2*, waarin zij de musici begeleidde) en in de filmredactie voor de film *Volharding* van Kees Hin bij de VPRO, deed zij ervaring op met andere disciplines. Door theater met andere disciplines – zoals film, fotografie, dans, vormgeving, dichtkunst en natuurlijk muziek – met elkaar te combineren, ontstaan er nieuwe werkelijkheden, die in elkaar overlopen. Door haar binding met educatie

FOTO HET WADATELIER

STILLS JAN KRUIDHOF

aan jongeren – zoals *Stadsgeluiden* samen met het Muziekpakhuis in Amsterdam (2002-2003) en een project als *Kunstroots* (2005-2008) van Theamus (waarin de moeilijkste VMBO jongeren van Amsterdam als een dichter of schilder de kern raakten in een audio of videoportret van drie minuten over zichzelf of over iets wat hen bezig hield) is zij steeds in staat directe beleving – van landschap, locatie, maatschappelijke speerpunten – in kunstuitingen om te zetten. In dit spanningsveld tussen genres, weet ze de verhalen van bewoners te mixen met professionele kunst, zodat er iets nieuws ontstaat. Het onvoorspelbare, dat niet te regisseren valt, wordt complementair en spannend. De persoonlijke ontmoeting wordt tot theater, dicht op de huid. Sinds zij definitief in Pingjum (Friesland) is gaan wonen, legt zij zich naast muziektheater (*Zondvloed*, *Ik noem je sneeuw*) toe op het meerjarige kunstproject *Nieuw Atlantis*.

Bob Driessen (musicus, componist, docent en sociaal geograaf) werd na een studie sociale geografie en een korte periode als leraar aardrijkskunde (1968-1972) in 1971 ontdekt als saxofonist tijdens het Jazzfestival in Loosdrecht met de groep Relax. Hij volgde saxlessen bij o.a. Herman de Wit, bij Nedley Elstak (workshop) en de Jazzacademie Wuppertal (BRD). Sinds 1972 werkte hij als *professioneel saxofonist* in orkest de Volharding (tot 2008) en *het Willem Breuker Kollektief* (tot 1982). Ook speelde hij in diverse (eigen) bands en orkesten, w.o. *Theo Loevendie Consort*, *Zeelandsuite en Brullband* (Leo Cuypers), *Springband* (Willem van Manen), *Riverbopband*, *Bob's Seven*, *Bob's 3*. En was hij betrokken bij diverse muziektheaterproducties.

Daarnaast werkt Bob sinds 1978 als *componist*. Hij componeerde voor orkest *de Volharding*, diverse ensembles in geïmproviseerde muziek, voor muziektheaterproducties, zoals *Pierre Rivière*, *Voyeurs II* (Huis aan de Amstel) en

project *Stadsgeluiden* (Muziekpakhuis). En kreeg Compositie-opdrachten van het Fonds voor de Schepende Toonkunst en stipendia van het Amsterdams Fonds voor de Kunst.

Hij werkt als huiscomponist bij stichting Theamus, die hij samen met zijn partner Gerda Holzhaus in 1987 heeft opgericht. Als musicus heeft hij in de orkesten waarin hij speelde met intense belangstelling cross-overs gevolgd tussen muziek en andere kunstvormen, van waaruit de samenwerking begon met Gerda Holzhaus. Hij componeerde voor Theamus muziek bij zeven grote en kleine muziektheaterproducties waaronder *Floris V* voor jazz-ensemble en harmonie-orkest en *Zondvloed* voor blaaskwintet, altsax en stem. In 2012 maakte hij in opdracht van stichting Theamus een compositie voor het project *Ik=noem je sneeuw* voor twee jazz zangeressen en jazzcombo. Voor 2014 staat een nieuwe compositie in de steigers voor fanfareorkest de Harmonie te Pingjum. Daarnaast is hij in het kader van Nieuw Atlantis bezig met het onderzoek *Waddenmythe*.

Vanuit het vak sociale geografie heeft Bob altijd een sterke interesse voor het landschap gehad. Dat is één van de redenen geweest om vanaf 1983 een deel van de week in Pingjum te gaan wonen. Nadat hij in 2008 definitief in Fryslân is gaan wonen, speelde hij in 2008 bij de opening van de Kunstroute in de gemeente Wûnseradiel met beeldend kunstenaar Annelies Alewijnse, in 2009 met Gerda Holzhaus bij de opening van de Kunstroute en in 2010 componeerde en speelde hij voor het *Herinnerje-project* van de Leeuwarder Courant in Leeuwarden met Annelies Alewijnse en Jeroen Hoogendoorn. Ook maakte Bob een compositie voor fanfareorkest (*Duiven en kraaien* 2008), opdrachtcompositie (Amsterdams Stadsarchief) voor

sopraan en ensemble (*Tekens* op een gedicht van Willem van Toorn 2011) en een compositie (Penjumserenade) voor fanfareorkest en jazzorkest 2011.

Naast musicus en componist inspireerde en stimuleerde Bob als *saxofoondocent en workshopleider* ook anderen, zoals bij het Muziekpakhuis Amsterdam (1991-2013), workshops en diverse educatieve projecten met scholen in Amsterdam. Van 2010-2013 leidde hij de jazzworkshop *Uit de Bogt* in Franeker en vanaf 2013 jazzworkshop *Jazzwert* in Jorwert en *tango orkest Pingjum*. Bij het lesgeven staat voor Bob altijd centraal de persoonlijke aandacht voor de leerling/deelnemer en het stimuleren van improvisatie op het muziekinstrument als ultieme uiting van het muzikale gevoel.

In Nieuw Atlantis komen alle eigenschappen en ervaringen van Bob bij elkaar en opnieuw tot hun recht. Zijn ervaring met zowel amateurs als professionals is van groot belang voor de verbinding tussen bewoners en kunstenaars. En zijn achtergrond als sociaal geograaf geeft de verbinding met het landschap en de wetenschappers.

Willem Wessels (kunst- en cultuuradviseur en fondswerver) studeerde aan de Agogische Academie Friesland om vervolgens via het welzijnswerk in Den Haag snel verzeild te raken in 'de cultuur'. Willem verzorgde en organiseerde in het Haagse en Groningse diverse muziekinitiatieven (o.a. Bevrijdingsfestival Groningen, Pop=Prima, Virusfestival, etc.), programmeerde honderden voorstellingen als theaterprogrammeur, was bestuurslid van vele muziekstichtingen, adviseur van de provincie Drenthe, produceerde in opdracht van de provincie Groningen locatietheatervoorstelling 'Het Ruige Paradijs, etc.

Tegenwoordig heeft Willem zijn eigen kunst- en cultuurbureau; 'Bureau Radix' en in die hoedanigheid is hij werkzaam als (o.a.) adviseur- en fondswerver. Nu o.a. voor het Ecofestival LANDEN (www.ecofestivallanden.nl) Amsterdam, stichting Theamus (www.theamus.nl en www.nieuwatlantis.com), theaterorganisatie BUOG (www.buog.nl) m.b.t. 'Leeghwater' (www.leeghwater.nu) en 'Grensland'. Ook kan men Willem sinds kort tegenkomen als zakelijk leider van Iemandsland (www.iemandsland.com), voorzitter van de stichting Peerd (www.peerd.nu) en/of als expert in klassieke motorfietsen van vooral het merk BMW.

Willem is benaderbaar voor ontwikkeling van kunstinitiatieven, interim management, advisering m.b.t. theater en muziekactiviteiten en het schrijven van verhalen en teksten.

Met beeldend kunstenaar Gert Sennema is hij de kracht achter het met de nationale 'Passie op het Plattelandsprijs' bekroonde *SWET..Requiem voor een gebouw*. Dat smaakte naar meer en vandaar richt Willem zich samen met Gert als *PLATVORMW&ST* (www.platvormwest.nl) op interdisciplinaire vormgeving. Voorlopige resultaten zijn productie en verkoop *EYEO..hethebbenenhoutending* en ontwikkeling project *RAKET* (werktitel), met onder andere daarin *Station Visvliet*, theatervoorstellingen op locatie in maart 2015 in Visvliet. Met de brede initiatiefgroep Nieuw Atlantis gaat hij de uitdaging aan om netwerkfinanciering te onderzoeken.

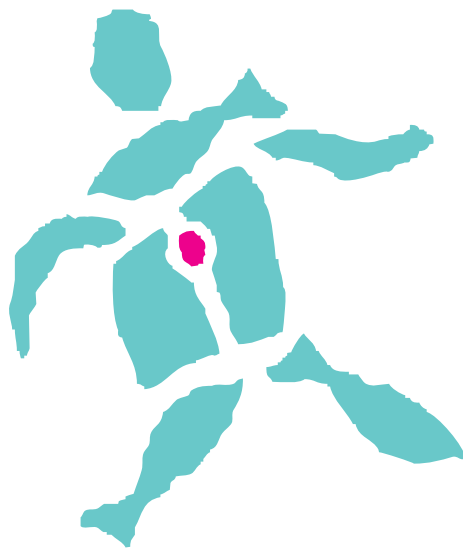
Anne-Marie Poorthuis (netwerk organiseren en netwerkonderzoek) werkt na verschillende leidinggevende functies in de zorg sinds 1990 vanuit een strategische netwerkbenadering aan organisatie-, buurt en gebiedsontwikkeling en doet (promotie)onderzoek naar het besturen van netwerkrelaties. Zij ondersteunt ondernemerschap, stimuleert de zelforganisatie van lokale gemeenschappen en de regievoering van gemeenten.

Sinds 2007 is zij directeur van de stichting Eigentijdse Verbindingen en ontwikkelt concepten voor maatschappelijke thema's, zoals: *de gemeentelijke netwerkstrategie voor regievoering*, een concept voor het operationeel maken van regievoering van gemeenten en het (zelf)organiseren van lokale gemeenschappen; *de netwerklerende school*: een concept voor docenten en leerlingen die vanuit initiatiefkracht en in netwerken onderzoekend bouwen aan de eigen school; *ondernemers voor jongeren*, een concept voor ondernemers die kwetsbare jongeren in de lokale gemeenschap ondersteunen om ondernemend te zijn; *de ondernemer als maatschappelijke (aan)winst*, een

concept voor bedrijven om vanuit maatschappelijkheid onderzoekend te bouwen aan een positie in de samenleving. Als netwerkonderzoeker ondersteunt zij de ontwikkeling van Nieuw Atlantis naar een overdraagbaar concept voor het leven aan de Waddenkust met als een belangrijk onderdeel de netwerkfinanciering, het genereren van persoonlijke, maatschappelijke en financiële waarden in de netwerken die Nieuw Atlantis levend houden. Daarnaast doet zij bestuurswerk voor de Stichting Theamus in Pingjum.

FOTO TINI HOFSTRA

molenlaan 32, 8749 gp, pingjum
info@nieuwatlantis.com
www.nieuwatlantis.com